

ŠTÚDIE

VÝZVĚDNÉ STŘEDISKO I PRAHA
A JEHO NÁSTUPCI (1936 – 1939)PŘÍSPĚVEK K FUNGOVÁNÍ ČESKOSLOVENSKÉ
VOJENSKÉ ZPRAVODAJSKÉ SLUŽBY
PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU

MILAN VYHLÍDAL

VYHLÍDAL, M.: Intelligence Centre I Prague and its Successors (1936-1939)

Contribution to the functioning of the Czechoslovak military intelligence service prior to the Second World War. *Vojenská história*, 2, 29, 2025, pp 7-28, Bratislava.

This article examines Intelligence Centre I Prague in the context of its operations in the late 1930s. It presents previously unknown details concerning this key intelligence base operating against Nazi Germany. The article is based on the analysis of archival sources from VÚA – VHA, ABS and NA in Prague, and information from specialised literature.

Keywords: military intelligence; intelligence centre; Czechoslovak Army; Václav KopačkaDOI: <https://doi.org/10.69809/vojhist.2025.29.2.1>

S nástupem Adolfa Hitlera k moci se definitivně změnila politická situace v Evropě. Na jeho vzrůstající snahy o revizi versailleského systému muselo nutně reagovat také Československo se svou vojenskou zpravodajskou službou. Nedlouho před druhou světovou válkou vznikla v Praze, Brně, Bratislavě a Košicích tzv. Výzvědná střediska (VS) jakožto specializovaná vyšší centra výzvědné práce proti sousedním státům. Tato nově ustanovená střediska, v činnosti podléhající přímo 2. (zpravodajskému) oddělení Hlavního štábu (HŠ), ještě řídila síť tzv. předstunutých agenturních ústředí (PAÚ) v československém pohraničí.

Jedno z nejexponovanějších výzvědných středisek se stalo to s římskou číslicí I a se sídlem v Praze. Vzhledem ke svému zájmovému prostoru, tedy Německu a Rakousku, bylo od počátku stavěno před značně složité úkoly. Tomu pak odpovídala širší jeho organizace a taktéž jeho personální a materiálové zajištění.

Následující text neaspíruje na detailní analýzu výsledků ofenzivní činnosti tohoto výzvědného pracoviště, i když z logiky věci se jí nelze zcela vyhnout, ale má za cíl čtenářům představit některé méně známé detaily z vnitřní i vnější činnosti této klíčové základny pracující proti nacistickému Německu. Pro zachycení celého kontextu pojícího se s touto výzvědnou centrálou ale studie přece jen několik zajímavých zpravodajských individualit představuje. Relativně nedávno odtajněné materiály nám navíc dovolují jistě kvantitativní zhodnocení obhospodařované agentury a seznamují nás také s důvody jejich vrcholů a pádů.

Vznik předložené studie dovolily především archivní materiály ze sbírek Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37) a Vojenské zpravodajství I, které se nachází v držení Vojenského ústředního archivu – Vojenského historického archivu v Praze (VÚA – VHA Praha). Mimo to problematiku výzvědného zpravodajství různou intenzitou reflektuje také stávající historiografie. Za všechny je možné zmínit publikace autorského tandemu Jaroslava a Stanislava Kokoškových (*Spor o agenta A-54*)¹ a historika Vojenského

¹ KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav. *Spor o agenta A-54*. Praha: Naše vojsko, 1994.

historického ústavu v Praze Karla Straky (Rekonstrukce československé agenturní sítě z let 1933–1939 – Zpravodajské ústředí)². Taktéž již publikované poznatky z výše uvedené literatury našly v následujícím textu své využití.

Vznik výzvědných středisek jako důležitých článků zpravodajské ofenzivy

K jedné ze zásadních změn v československém zpravodajství došlo v roce 1934. Hlavní strategickou základnou se staly české země, kam se přesunulo těžiště plánovaných prací, a za hlavního protivníka bylo uznáno Německo. O rok později došlo navíc k převedení zpravodajské ofenzivy výlučně do rukou 2. oddělení HŠ. V ústředí zpravodajské služby kromě toho rozpoznali nutnost uvést v soulad nejnovější výzvědné struktury s aplikací sborového stupně velení do československé armády. Uvedené vyústilo do vzniku čtyř výzvědných středisek (VS) I – Praha, II – Brno, III – Bratislava a IV – Košice. Současně došlo k úpravě rozsahu zpravodajské činnosti jednotlivých 2. oddělení štábů sborů, která podle nové úpravy spočívala pouze v provádění kontrarozvědné práce a ve vyhledávání vhodných zpravodajských individualit ve prospěch nově zřízených VS.³

Takto reorganizovaný systém nabyl své funkčnosti k 1. říjnu 1936. V následujícím období se jen zdokonaloval a procházel dílčími korekturami. Měnicím se potřebám se přizpůsoboval například počet předsunutých agenturních ústředí v řízení jednotlivých VS, přičemž VS Praha jich řídila vždy nejvíce.⁴ V dubnu roku 1938 došlo ještě ke kosmetické změně tím, že jednotlivá střediska obdržela nová označení – Agenturní pátrací středisko (APS). V létě stejného roku se navíc sloučilo bratislavské APS III s košickým APS IV do APS III s novou dislokací v Banské Bystrici.⁵

Ve vile v Šáreckém údolí

Výzvědné středisko I patřilo spolu se svými pohraničními ústředními k důležitému centru informační činnosti proti největšímu sousedovi. V závěsu za ním pak stálo brněnské VS II pod vedením pplk. gšt. Bohumila Procházky, které obsluhovalo zájmový prostor Horního Slezska a východní část rakouského území.

Uvedená skutečnost si v případě pražského pracoviště vynutila zřízení zvláštního konspiračního sídla. Volba při tom padla na poměrně klidnou lokalitu v Šáreckém údolí, vzdálenou zhruba dvacet minut jízdy autem od sídla 2. oddělení HŠ na Vítězném náměstí. Nyní taktéž víme, že patřičně krytí pro činnost nového výzvědného pracoviště měla zajistit tamější vila Ctiborka, kterou si v ulici s názvem V Šáreckém údolí, číslo 192/30, již v roce 1890 nechal postavit jistý Antonín Jelínek.

Samotná adresa uvedeného konspiračního pracoviště ovšem nebyla dlouho známa, v odborné literatuře se vždy nejasně hovořilo o vile v Šárce, či Podbabě. Taktéž v poválečných výpovědích zainteresovaných důstojníků se daly nalézt pouze více či méně konkrétní popisy nemovitosti, bez udání konkrétního místa. Na několik tipů možných adres se podařilo na-

² STRAKA, Karel. *Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933–1939. Zpravodajské ústředí*. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2017.

³ STRAKA, *Rekonstrukce*, s. 36–37 a VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-3, Věc: Tajná agentura – hlášení agentů (listopad 1936), fol. 25.

⁴ STRAKA, *Rekonstrukce*, s. 37.

⁵ Tamtéž, s. 36–37 a VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-3, Věc: Název velitelství změna (duben 1938), fol. 28.

*Josef Fořt v roce 1940
jako příslušník čs. armády na Západě
(VÚA – VHA Praha)*

razit až v poválečných materiálech svazkové agendy Hlavní správy rozvědky SNB uložených v Archivu bezpečnostních složek.⁶ Následným šetřením se podařilo potvrdit právě výše uvedenou adresu.

Samotné okolnosti, jež vedly k jejímu nákupu, nejsou doposud zcela jasné. Nicméně na základě zlomkovitých materiálů lze uvést alespoň tolik, že prostorná jednopatrová vila musela zpravodajce zaujmout bezprostředně po zřízení sítě výzvědných středisek. Nemůže nás proto překvapit, že hned koncem listopadu 1936 došlo k uzavření tržové smlouvy na její odkup. Do smluvního vztahu ovšem nevstupovalo tehdejší ministerstvo národní obrany (MNO). Prodávající Evžen Laušman vilu za 510 000 Kč prodal jistému špkt. Josefu Fořtovi⁷, jinak též příslušníkovi pátrací sekce B 2. oddělení HŠ. Na základě znalosti širších souvislostí lze tento postup označit za běžnou praxi.⁸ Zpravodajské

ústředí pro své potřeby takto nakupovalo nemovitosti nejenom na území Československa, ale i v zahraničí. Smlouva tak byla dohodou fiktivní s cílem zatajit skutečného majitele. Skrytým nabyvatelem vily se stalo MNO, konkrétně tedy 2. oddělení HŠ^{9,10}

⁶ ABS Praha, f. tzv. svazkové agendy, Hlavní správa rozvědky SNB, reg. č. 20326, Fořt Josef (21. 7. 1895), List. č. 1, bez fol.

⁷ Sám Josef Fořt (1895–?) byl příslušníkem 2. oddělení HŠ od dubna roku 1931. Dne 14. března 1939 spolu s tzv. Moravcovou jedenáctkou opustil Československo a odletěl do Velké Británie a nadále působil v řadách zahraniční armády. Po osvobození ve vojsku setrval. V roce 1949 ho v hodnosti podplukovníka pěchoty přeložili do zálohy. V roce 1951 byl navíc zbaven své vojenské hodnosti. VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Josefa Fořta, nar. 1895, Kvalifikační listina Část I.

⁸ KREISINGER, Pavel. Major Alois Frank: Czechoslovak Intelligence Officer and His Associates in Neutral Netherlands (1939–1940). In: 2025, roč. 29, č. 3, s. XX-YY. ISSN 1335-3314, v tisku.

⁹ Dokument současně uvádí, že: „*Tato skutečnost [že budovu využívá MNO – pozn. aut.] byla četným obyvatelům Šáreckého údolí v té době známa*“. Tajná zpráva ministerstvu státní kontroly v Praze, sp. zn. 712-13.153-6-XI DrKo ze dne 4. února 1953. Za poskytnutí dokumentu děkuji paní Haně Stratilové z Odboru výstavby Úřadu městské části Praha 6. O tom, že Vila Ctiborka před válkou sloužila pro potřeby československé zpravodajské služby, s níže uvedenými nepřesnostmi, hovoří ve svých vzpomínkách též Josef Pavla (nar. 1909), coby pamětník z oblasti Šáreckého údolí za první republiky: „*Ve Vile Ctiborce byla za 1. republiky Československá zpravodajská služba, vedená panem Emanuelem Moravcem [sic!]. Za protektorátu byl tento plukovník fašistickým ministrem školství a osvěty. Vila byla velice komfortně a moderně vybavená.*“ Dostupné na: <<https://www.sarecke-udoli.cz/vypraveni-p-josefa-pavly-2/>> [citováno dne 1. října 2024].

¹⁰ Katastrální úřad pro hlavní město Prahu (Katastrální pracoviště Praha), sb. Listin, č. deníku 32665/1936, bez fol. O tom, že vila byla z důvodu krytí zakoupena právě Josefem Fořtem, můžeme nalézt informace také ve výslechových protokolech, které s předmnichovskými příslušníky 2. oddělení HŠ po roce 1948 sepisovaly orgány nechvalně známého Obranného zpravodajství (OBZ), například: ABS Praha, f. Hlavní správa Vojenského kontrarozvědky (f. 302), sign. 302-1-424, Protokol s pplk. pěchoty v. v. Josefem Fořtem ze dne 22. listopadu 1949, fol. 3 a 10 a Tamtéž, sign. 302-1-467, Protokol s pplk. tank. Jaroslavem Tauerem ze dne 14. listopadu 1949, fol. 16.

*Václav Kopačka po válce v armádě setrval
a v letech 1947–1948 působil jako čs. vojenský
a letecký přídělenc v Bernu
(ABS Praha)*

Již od konce roku 1936 se v sídle „šárecké“ centrály začala sbíhat celá agenda jí podřízených představených agenturních ústředí (PAÚ) umístěných v pohraničních oblastech Čech. Důstojníci VS I¹¹ zde svoji práci zahájili výhradně v civilu a s osobními doklady vystavenými na fiktivní jména a zaměstnání. Odlehlé prostředí Šáreckého údolí navíc umožňovalo realizaci schůzek nejenom s vlastními agenty, ale jak bude později uvedeno, také s agenty podléhajícími přímo 2. oddělení HŠ. Ti pak svojí přítomností nemohli zbytečně kompromitovat a zatěžovat zpravodajské ústředí na dejvickém Vítězném náměstí.¹²

Místo vedoucího pražského Výzvědného střediska I zaujal pplk. gšt. Václav Kopačka¹³. Tento důstojník a absolvent Vysoké školy válečné disponoval několikaletou zkušeností z různých stupňů vojenského zpravodajství. Od roku 1929 působil na

2. oddělení štábu Zemského vojenského velitelství (ZVV) v Praze, kde se o pět let později stal dokonce přednostou. Od října roku 1936 bychom ho zastihli ve funkci šéfa 2. oddělení I. sboru v Praze a o tři měsíce později se podle svých kvalifikačních listin nacházel již v pozici přednosty „samostatné zpravodajské skupiny hlavního štábu“, tedy včele VS I.¹⁴

Další personální složení, a taktéž počet a lokace podřízených PAÚ, doznával v průběhu času různých obměn vynucených aktuální potřebou. Přesná rekonstrukce je vzhledem k torzovitosti pramenů a k množství změn v této poměrně turbulentní době obtížnější. V roce

¹¹ V autentických pramenech je uvedené pracoviště někdy uváděno pod značkou D.R.D. 7.

¹² FÁREK, František. Řízené rozhovory. Praha: b. v., 1968, s. 30 (v držení autora) a VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-47, Reorganizace výzvědného zpravodajství (říjen 1936), fol. 40.

¹³ Václav Kopačka (1895–1978) byl po maturitě v roce 1914 odveden do armády a jako velitel čety a roty bojoval na ruské frontě. V listopadu 1918 se přihlásil do československé armády a zúčastnil se následných konfliktů s Polskem a Maďarskem. V roce 1928 absolvoval Vysokou školu válečnou v Praze, což ho předurčilo k vykonávání vysokých velitelských a štábních funkcí. V únoru 1929 se dostal na 2. (zpravodajské) oddělení štábu ZVV v Praze, kde se o pět let později stal dokonce přednostou. Po vzniku sborového stupně velení nastoupil jako přednost 2. oddělení štábu velitelství pražského I. sboru. Poté působil včele tzv. samostatné zpravodajské skupiny 2. oddělení HŠ MNO, o čemž podrobně referuje hlavní text. Po okupaci českých zemí přešel do stavu protektorátního ministerstva školství a národní osvěty, kde setrval až do začátku roku 1942, kdy odešel do výslužby. Následně si našel místo v tiskárně jako expedient. Koncem roku 1942 byl ještě krátce vězněn na Pankráci. V květnu 1945 se aktivně zúčastnil Pražského povstání. Po osvobození se do armády vrátil a v hodnosti plukovníka začal opětovně působit u 2. oddělení HŠ MNO. V letech 1947–1948 navíc zastával funkci vojenského a leteckého přídělence ve Švýcarsku. Po svém odvolání zpět do Československa ještě absolvoval Nejvyšší vojenskou akademii v Praze. Poté ho nalézáme ve vysokých štábních funkcích na velitelství Vojenské oblasti 4 v Bratislavě a po reorganizaci u 2. vojenského okruhu v Trenčíně. Následně působil ještě jako náčelník Vojenské katedry Karlovy univerzity a od roku 1952 jako učitel Katedry válečných dějin na Vojenské akademii v Praze. V září roku 1953 došlo k jeho propuštění do zálohy.

¹⁴ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Václava Kopačky, nar. 1894, Kvalifikační listina část I.

*Miloš Tranta v roce 1940
(NA Praha)*

1968 Václav Kopačka vzpomínal v dopisu Františku Havlovi¹⁵ na své „pražské“ kolegy, a to na štábního kapitána Miloše Trantu, pověřeného u VS I analýzou agenturních zpráv, a rotmistra Josefa Bernhäusera, jenž měl v šárecké vile na starosti spisovnu. Mimo to se v konspiračním sídle VS I nacházeli ještě civilní zaměstnanci. V první řadě šlo o domovníka, Václava Chmelíka, který sám koncem 20. let působil jako důvěrník štábního kapitána Josefa Bartíka¹⁶ z obranné sekce 2. oddělení HŠ.¹⁷ Od února 1937 byl ve vile navíc policejně přihlášen k pobytu a kromě praktické péče o dům a pozemek objekt trvale hlídal. Také z tohoto důvodu mu v lednu následujícího roku pražské Policejní ředitelství vydalo zbrojní průkaz.¹⁸

Ve vile bychom dále našli řidiče, jistého Stanislava Malínka, jež sem přišel rovnou z výkonu své prezenční služby u ZVV v Praze. Podobně jako Chmelík, taktéž on byl po dobu své služby ozbrojen.¹⁹ Na jaře 1938 pak Malínka nahradil Josef Dubský.

Jistou zajímavostí může být, že stejně jako správce Chmelík, tak oba řidiči, byli na adrese V Šáreckém údolí 192/30 úředně hlášeni k pobytu.²⁰

Z Kopačkova listu se Havel navíc dověděl, že VS I řídilo celkem pět předsunutých agenturních ústředen, a to v Plzni, Teplicích, Liberci, Hradci Králové a v Českých Budějovicích, kde sloužil další personál. Dochované archivními materiály nám však napovídají,

¹⁵ Plk. gšt. František Havel zastával ve druhé polovině 30. let funkci přednosty studijní skupiny A 2. (zpravodajského) oddělení HŠ. Po odchodu Františka Moravce do exilu 14. března 1939 byl jmenován zatímním přednostou 2. oddělení HŠ.

¹⁶ Více k činnosti tohoto významného příslušníka 2. oddělení HŠ například: KREISINGER, Pavel. *Brigádní generál Josef Bartík. Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2011.

¹⁷ Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 1; ABS Praha, f. Hlavní správa Vojenského kontrarozvědky (f. 302), sign. 302-1-467, Protokol s pplk. tank. Jaroslavem Tauerem ze dne 14. listopadu 1949, fol. 49; Tamtéž, sign. 302-1-424, Protokol s pplk. pěchoty v. v. Josefem Fořtem ze dne 22. listopadu 1949, fol. 3 a 10 a Tamtéž, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-328-1, Zpráva o spolupracovnících čs. vojenské zpravodajské služby, fol. 446.

¹⁸ Václav Chmelík svoji žádost odůvodňuje: „Bydlím v Dejvicích čp. 192 v Šáreckém údolí, villa [sic!] je částečně odlehlá a jsem mnohdy v domě sám a hlídám rozlehlý zahradní objekt. Zbraň potřebuji ke své osobní ochraně“. NA Praha, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, sign. Ch 277/5, Žádost o vydání zbrojního pasu, fol. 16 a Tamtéž, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, přihláška k pobytu Václava Chmelíka, nar. 1900.

¹⁹ NA Praha, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, sign. M 589/3, Žádost o vydání zbrojního pasu, fol. 10.

²⁰ Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 1 a NA Praha, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Domovní arch k adrese Dejvice čp. 192, Šárecké údolí 30, bez fol.

*Josef Bernhäuser na podobence z roku 1939
(NA Praha)*

*Dalším z přímých podřízených pplk. Kopačky
byl škpt. Josef Tůma
(NA Praha)*

že Kopačkův výčet je neúplný a nepostihuje navíc změny, které se v poměrně krátké době působení pracoviště uskutečnily. Ve vile v Šáreckém údolí se nejenom vystřídalo mnohem více zpravodajských důstojníků, ale taktéž množství a lokace jednotlivých PAÚ se v čase několikrát změnila.

Podle nejstaršího zachovalého plánu z léta 1936 se pro Výzvědné středisko I Praha počítalo se dvěma důstojníky generálního štábu, dvěma důstojníky zbraní a dvěma rotmistry. V jeho podřízenosti se podle stejného zdroje měly nacházet Předsunuté agenturní ústředny (PAÚ) v Litoměřicích, Jičíně, Plzni a v Českých Budějovicích.²¹

Další, nyní ovšem nedatovaný, dokument týkající se organizace vojenského zpravodajství, zřejmě pocházející také ještě z roku 1936, pak přináší detailní personální složení. Mezi příslušníky VS I mimo přednosta podplukovníka Kopačky nacházíme ještě štábní kapitány Miloše Trantu a Josefa Tůmu. Spisovnu pak řídil šrtm. Antonín Burda. Dalších devět důstojníků a jednoho rotmistra registrujeme u podřízených PAÚ, kterých tento tajný dokument uváděl celkem šest – v Litoměřicích, Plzni, České Lípě, Jičíně, v Hradci Králové a v Českých Budějovicích.²²

Konkrétní lokace jednotlivých PAÚ neměla ovšem v jejich činnosti hrát až tak zásadní roli. Podle vzpomínek jednoho z důstojníků působících na podřízené PAÚ v severních Čechách, škpt. Františka Fárka, se vždy jednalo spíše o symbolická sídla, určitá útočiště, protože zpravodajci se stejně v rámci služebního zařazení v pohraničí neustále pohybovali.²³

Jedním z elementárních úkolů všech výzvědných středisek a jejich předsunutých

²¹ VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-47, Obsah: Tajná agentura – reorganisace (červenec 1936), fol. 35.

²² VÚA – VHA Praha, s. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-27, Organisace výzvědného zpravodajství (bez datace), fol. 8–9.

²³ FÁREK, František. *Z historie zpravodajské služby*. Praha: b. v., 1968, s. 141–143. O tom, jak například vypadala PAÚ podléhající Výzvědnému středisku I, nám mohou napovědět dílčí výsledky kontroly jednoho takového pracoviště. V dubnu 1937 proběhla inspekce u PAÚ Antonín v Liberci. Podle dochovaného zápisu

Škpt. Antonín Kukula na předválečném snímku.
V roce 1942 byl popraven na kobyliské střelnici
(NA Praha)

agenturních ústředn bylo budování a udržování jednak mírové agenturní sítě, složené ze spolupracovníků různých kategorií²⁴, a taktéž výstavba a vedení té mobilizační (válečné), a to jak ve státech zájmových (tzv. zahraniční mobilizační síť), tak na vlastním území (tzv. domácí mobilizační síť). Budování mírové sítě nekladlo výjimečně specifické nároky na místo působení získaných zpravodajských individualit, jak spíše na možnostech daného spolupracovníka. Mobilizační síť se budovaly přednostně z osob obývajících významné komunikační strategické uzly, případně z osob trvale se nacházejících v prostorech uvažovaného pohybu nepřátelských jednotek. Jak již název vypovídá, úkoly by mobilizační síť začaly plnit až v době konfliktu a pohybu fronty, zatímco ty mírové se nacházely v permanenci momentem svého vzniku.

Abychom si udělali představu alespoň o velikosti řízené agenturní sítě u VS I, můžeme uvést, že k 1. říjnu 1937 ústředí vedlo podle Kopačkova hlášení v evidenci šest agentů. Podřízené agenturní ústředny, kterých bylo v té době celkem sedm, evidovaly dalších 117 agentů²⁵. Celkem tedy VS I i s podřízenými pracovišti řídilo 123 agentů různých kategorií, od rezidentů, přes chodce, kurýry, schránky až po tipaře. V uvedeném souhrnu ale nejsou zahrnutí agenti domácí mobilizační sítě.²⁶

Budování a udržování agenturních sítí představovalo v zájmových prostorech po všech stránkách komplikovanou věc. Více než dvacet let po osvobození si Václav Kopačka

měla tato předsunutá ústředna ve stavu dva důstojníky, přičemž každý z nich disponoval telefonem a automobilem. Společně pak měli v užívání fotosoupravu H-14. Radiostanicemi PAŮ nedisponovala. Praktické zkoušky těchto přístrojů pro zpravodajské účely započaly až o několik měsíců později, začátkem léta. VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-9, Úřední záznam o pobytu na stáži u PAŮ Antonín ve dnech 3. – 18. dubna 1937, fol. 1. Tamtéž, sign. 37-153-42, Činnost orgánů výzvědného zpravodajství za prvních 5 měsíců r. 1937 (bez datace), fol. 14–15.

²⁴ Podle druhu realizované činnosti se jednalo o kategorie rezident (žijící na území zájmového státu), chodec (přicházející na území zájmového státu), tipař (vyhledávající vhodné osoby ke zpravodajské činnosti), kurýr a schránka (vytvářející systém přejímání a doručování zpráv), dále označovaných dle jednoduchého systému písmeny a čísly, případně pouze jednacím číslem. STRAKA, Karel. Agenturní síť čs. armády v Čechách a v Německu (1937 – 1938). In: *Historie a vojenství*, 2012, roč. 61, č. 4, s. 54.

²⁵ Konkrétně pak PAŮ Apis řídil 14 agentů, PAŮ Tosca 14 agentů, PAŮ Antonín 28 agentů, PAŮ Teta 20 agentů, PAŮ Aron 10 agentů, PAŮ Táňa 4 agenty a konečně PAŮ Azev 27 agentů. VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské zpravodajství I, k. 4, Jmenné seznamy agentů dne PAŮ (D.R.D. 7) Příloha 1., bez fol.

²⁶ VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské zpravodajství I, k. 4, Jmenné seznamy agentů dne PAŮ (D.R.D. 7) Příloha 1., bez fol. K 31. prosinci 1937 pak VS I evidovalo 10 agentů. Podřízená pracoviště PAŮ Tosca vedla 20 agentů, PAŮ Antonín 40 agentů, PAŮ Teta 27 agentů, PAŮ Aron 12 agentů, PAŮ Táňa 6 agentů, PAŮ Azev 28 agentů a PAŮ Apis 19 agentů. Celkem se jednalo o 162 agentů všech kategorií a podle všeho uvedená síť tak dosáhla svého početního vrcholu. Uvedený souhrn nezahrnuje členy domácí mobilizační (válečné) sítě. VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské zpravodajství I, k. 4, Jmenné seznamy agentů dne PAŮ (V.S. I) Vložka 1., bez fol.

v korespondenci kolegovi ze zpravodajského oddělení Františku Havlovi stěžoval, jak byla zvláště tato práce v důsledku gradující mezinárodní situace a silícímu tlaku nacistického Německa složitá.²⁷

Na potíže s agenturní činností proti Německu po válce poukazoval taktéž Bohumil Procházka, před válkou v hodnosti podplukovníka gšt. přednosta „sousední“ brněnského VS II. Spojení s agenty v jeho operační oblasti Horního Slezska například ztěžovala stále silící opatření německých bezpečnostních složek, jež jednoznačně řadu potenciálně vhodných osob od informační činnosti odrazovala. Ztráty v této síti bývaly také větší než například v té budované proti rakouskému území.²⁸

Problematikou vlastní agenturny na německém území se ve své práci již detailněji zabýval historik Karel Straka, nicméně pro dokreslení celé šíře problematiky pojící se s činností pražského výzvědného pracoviště bude účelné si několik zajímavých zpravodajských individualit v jeho řízení přece jen představit.²⁹

Jednou z nich je bezesporu osoba říšsko-německého státního příslušníka Rudolfa Zahnera, kterého VS I evidovala jako rezidenta s krycí značkou B-3001 (později B-3121). Podle dochovaných pramenů sloužil u Landespolizei ve Fürthu a Mnichově, aby následně přešel jako písař k Pevnostnímu ženijnímu štábu 16 (Festungspionerstab 16) v bavorském Weidenu. Československým zpravodajcům se nabídl v listopadu 1936 a pod řízením Kopačkova VS I (následně APS I) začal dodávat dokumentární materiály důvěrné a tajné povahy týkající se organizace a technických dat německé fortifikační výstavby v Bavorsku. Jeho zprávy oceňovali taktéž francouzští partneři. Materiály získané od Rudolfa Zahnera představovaly jeden z mála rozsáhlejších a původních dokumentárních souborů, které českoslovenští zpravodajci od některého příslušníka Wehrmachtu kdy získali. Rozvědka se ho pokoušela neúspěšně kontaktovat také v době, kdy proti Německu nuceně pracovala z exilu.³⁰ V uvedené době byl Zahner již zajištěn nacistickými bezpečnostními složkami. Soud ho následně odsoudil pro zločin vlastizrady k trestu smrti. Počátkem listopadu 1939 byl pak v Berlíně popraven.³¹

Dalším může být jiný říšsko-německý občan Otto Wolf. Do roku 1935 sloužil u Luftwaffe. Následně přesídlil do Vídně, nicméně stále udržoval bohaté kontakty s vojáky z povolání, pracovníky Ministerstva letectví a s osobami z průmyslových kruhů. Do služeb Kopačkova VS I se dal v listopadu 1937. V květnu 1938 jako rezident obdržel krycí číslo B-3008. Zadané úkoly plnil přesně a velice fundovaně. Ponejvíce přinášel hlášení o vojenské situaci na území Rakouska. Nicméně specializoval se také na zprávy o německé Luftwaffe. Od června 1938 s ním ale československá rozvědka ztratila kontakt. Jako zkušený člověk zřejmě vycítil bezpečnou míru svého počínání a činnosti zanechal.³²

Třetí případ patří k úzké skupině rezidentů disponující navíc početnou sítí subagentů pokrývajících celé Německo. Byl jím německý sociální demokrat a emigrant Willy Lange. S československým zpravodajstvím spolupracoval z ideologických důvodů již od roku 1933, ale do stavu VS I byl zařazen až v prosinci 1936. V evidenci obdržel nejprve krycí

²⁷ Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 1 a KOKOŠKA – KOKOŠKA, *Spor*, s. 58.

²⁸ ABS Praha, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (f. 52), sign. 52-76-5, Zápis o výpovědi s Bohumilem Procházkou ze dne 30. listopadu 1954, fol. 178 a 180.

²⁹ STRAKA, Agenturní síť, s. 46–66.

³⁰ Tamtéž, s. 55–56.

³¹ Dostupné na: «<https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/totenbuch/recherche/person/zahner-rudolf>» [citováno dne 7. října 2024].

³² STRAKA, Agenturní síť, s. 56–57.

číslo D-2006, následně pracoval pod značkou D-14. Za rok 1937 se k němu uvádělo: „*Jest agent velice agilní, emigrant, spolehlivý, věrohodný.*“, ovšem za jistých okolností se důsledky jeho hlášení projeví i negativně. Jde o události jara 1938, kdy početná síť jeho subagentů zaznamenala zřejmě přesuny německých vojsk z výcvikových táborů v Sasku. Následné alarmující zprávy v tehdejší napjaté atmosféře vyvolaly dojem, že je republika ohrožena německou agresí, což si vynutilo přijetí mimořádných vojenských opatření (častěji nepřesně označovaných jako květnová mobilizace). Československá rozvědka si ho přesto musela značně cenit, protože koncem roku 1938, tedy v době, kdy byla oficiálně činnost proti Německu ukončena, Langeho převzala pod značkou B-13 do stavu Agenturní pátrací ústředna proti Německu (APÚN).³³

Rotmistr Josef Mouček v roce 1939
(NA Praha)

VS I (a následně APS I). V souvislosti s tím si také změnil jméno a ze severních Čech se přestěhoval do anonymnější Prahy. Po okupaci českých zemí byl zatčen Gestapem, následně odsouzen k trestu smrti a v září roku 1943 popraven.³⁴

Avizované potíže spojené s výstavbou agenturních struktur, tak jak je po válce zmiňoval Václav Kopačka s Bohumilem Procházkou, jsou patrné také z torzovitě zachovalé pramenné základny. Například hned v lednu 1937 zjistila kontrola stavu zahraničních mobilizačních sítí značné nedostatky, kdy v důležitých směrech ofenzivního působení Kopačkova VS, například od linie Drážďany – Berlín na východ po Waldenburg (nynější polský Wałbrzych) – Vratislav a na jih od čáry Drážďany – Lipsko, nebyl k dispozici žádný mobilizační agent. Zajištění prostoru Linec, další bezprostřední zájmové oblasti Kopačkova střediska, nebylo také bez závad. Problémy se bohužel nacházely rovněž v operačních oblastech ostatních VS.³⁵

³³ STRAKA, Agenturní síť, s. 57 a VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské zpravodajství I, k. 4, Seznam spolupracovníků D-14 k 1. prosinci 1938, bez fol.

³⁴ VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-382-2, Věc: Typařské akce – návrh (březen 1937) a Věc: Agent C-2011 – přestěhování, fol. 106–111. Více k uvedenému problematice například: VYHLÍDAL, Milan. Zpravodajská tipařská akce Franze Dobianera. Příklad práce československé rozvědky před 2. světovou válkou. In: *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada společenských věd*, 2018, roč. 32, č. 2, s. 76–83.

³⁵ VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-6, Věc: Mobilizační agenturní síť – budování (leden 1937), fol. 3.

Samotná domácí mobilizační síť pak měla být v působnosti VS I tvořena asi stovkou osob. V uvedené struktuře se vzhledem k různým faktorům předpokládala určitá fluktuace, což jednoznačně znamenalo, že její udržení bude stát pro neustálý nábor a školení velké množství energie. Kopačka si chtěl v létě roku 1937 alespoň vymínit, aby v některých regionech, kde byl problém najít vhodné spolupracovníky, 2. oddělení HŠ mimořádně povolilo nábor osob povinných vojenskou službou, tedy jedinců, jež byli z budování mobilizačních sítí vyloučeni. Kopačkovi nadřízení toto řešení ale hned odmítli. Jednou z věcí, kterou se nedařilo účinně řešit, bylo zajištění kvalitního, bezpečného a hlavně rychlého spojení s členy těchto sítí.³⁶

Z dochovaných materiálů vyplývá, že každý agent domácí mobilizační sítě obdržel krycí jméno a číslo. Poté prodělal školení o podávání zpráv v době míru i v válce. V krátkosti se probíraly otázky všeobecných zpravodajských požadavků formulovaných do otázek, a to například: které vojenské jednotky dorazily do agentova bydliště, druh zbraně, síla a označení vojenských jednotek, odkud přišly, způsob přesunu, fyzický a morální stav vojska, umístění velitelství, případně jeho organizace. Spojení muselo být prozatím řešeno celkem diskutabilním korespondenčním stykem. Poštu od řídících pracovníků dostával agent často na vlastní adresu, mimo to obdržel adresy pro zasílání zpráv v době míru, a zvláštní pak pro dobu války.³⁷

Ne zrovna ideálním příkladem člena mobilizační sítě může být jistý Rudolf Balcar. Narodil se v roce 1884 v Horní Čermné u Lanškrouna. Byl majitelem rolnické usedlosti a pekařství. Ke spolupráci ho jako agenta mobilizační sítě získala PAÚ Tosca koncem září 1937. Současně s tím obdržel číslo 7/6031 a krycí jméno Boleslav Rajman. Českoslovenští zpravodajci vedli Balcara jako národnostně spolehlivou osobu, která byla navzdory zásadám pro nábor do domácí mobilizační sítě aktivně zapojená do českého spolkového života (místostarosta místní jednoty Čs. obce sokolské, předseda dozorčí rady v České záložně a současně též v dozorčí radě Národní jednoty severočeské). Logicky se pak nabízí otázka, s jakým úspěchem by v době mobilizace a války svoji činnost v regionu se silnou německou většinou mohl vykonávat.³⁸

Podle Kopačkových vzpomínek se mobilizační síť v jeho zájmovém prostoru nikdy zcela postavit nepodařilo. Hotová mohla být dle jeho odhadu zhruba na 70 procent. Jak by se jako taková i vzhledem k výše uvedeným komplikacím ve spojení osvědčila, si říci neodvažoval.³⁹ Mobilizační agenturní struktura proti Německu se logicky budovala také v operačním prostoru brněnské VS II. Do krize na podzim 1938 se s největší pravděpodobností ani zde nepodařila zcela dokončit. Alespoň to vysvítá z poválečných dokumentů, kdy její tehdejší přednosta Bohumil Procházka ve výsleších před orgány MV hovořil o tom, že síť byla „připravována“.⁴⁰

Naopak nedostatky bychom jen těžko hledali v mobilitě příslušníků Kopačkova pracoviště. Díky velice solidnímu rozpočtu se 2. oddělení HŠ včetně podřízených složek podařilo vybavit více než dostatečným množstvím automobilů, jež zpravodajským důstojníkům umožňovaly tolik potřebnou pohyblivost po celém území působnosti. Uvedenému se musela

³⁶ VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-6, Věc: Příprava mobilizační sítě – návrh (červen 1937), fol. 10.

³⁷ ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-328-1, Zpráva o spolupracovnících čs. vojenské zpravodajské služby, fol. 445–446.

³⁸ Tamtéž, fol. 445. Zde uvedené medailony spolupracovníků československé zpravodajské služby vznikly převážně na základě informací z: VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37).

³⁹ Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 2.

⁴⁰ ABS Praha, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (f. 52), sign. 52-76-5, Zápis o výpovědi s Bohumilem Procházkou ze dne 30. listopadu 1954, fol. 185.

stavebně přizpůsobit také několik desítek let stará vila v Šareckém údolí. Zřejmě i z důvodu nevyvolávání zbytečné pozornosti, které by mohly vzbuzovat příchozí osoby a jejich automobily, byly ve zdi do ulice nově vyraženy otvory a zbudovány garáže, které také v roce 1937 prošly úřední kolaudací.⁴¹

Solidní mobilita Kopačkových lidí nemohla ale nikdy nahradit nedostatky v rychlosti informačního spojení jak mezi jednotlivými pracovišti, tak s vlastní agenturou. Plně odkrýt problematiku bezdrátového spojení, a to jak jejich technických náležitostí, tak praktického využití, nám opětovně znemožňuje především stav pramenné základny. Zálžitosti spojené s použitím radiotelegrafie v agenturní činnosti měl ve 30. letech na starosti Ing. Jan Budík, civilní zaměstnanec 2. oddělení HŠ, který v tehdejší Československu patřil mezi špičky svého oboru. Práce na zavedení rychlého bezdrátového spojení probíhaly usilovně a podle informací z dostupných dokumentů víme, že praktické zkoušky agenturních vysílačů a dalších speciálních přístrojů proběhly v létě 1937.⁴²

Ještě koncem roku 1937 měla být v rámci činnosti 2. oddělení HŠ spuštěna „úřední a zkušební“ radiosít. V souvislosti s tím proběhlo ve dnech 9. a 10. prosince 1937 také školení v obsluze vysílačů a přijímacích radiostanic.⁴³ Plány organizace krátkovlnné sítě počítaly se zajištěním spojení 2. oddělení HŠ nejenom s vlastními agenty, ale také s podřízenými VS a se zahraničními zpravodajskými ústřednami. Jednotlivá Výzvědná střediska⁴⁴ pak měla podle plánu udržovat styk s vybranými agenty, s ústředím, se svými PAÚ, a pokud by to vyžadovala potřeba, tak i s dalšími VS. Do dubna 1938 měla podle záměru vzniknout spojení se zahraničními zpravodajskými centry, s částí mobilizační (válečné) a zahraniční agenturní sítě. Celý program měl být hotov na konci roku 1938.⁴⁵

Nebudeme mnoho předbíhat, když uvedeme, že plán se nedodržel a do krizového období podzimu 1938 ani jeden z klíčových rezidentů nedisponoval radiostanicí. Bohužel se tak nepodařilo vytvořit jeden ze základních předpokladů pro spolehlivou činnost agenturní sítě, a to přesto, že vhodné aparatury měli českoslovenští zpravodajci již k dispozici.⁴⁶

Rok 1938 sebou navíc přinášel nárůst agendy a s tím spojenou potřebu silnějšího personálního zajištění.⁴⁷ Od jara roku 1938 se ve stavu Agenturního pátracího střediska I (APS I), na které se Výzvědné středisko I v dubnu přejmenovalo, mimo přednosty Václava

⁴¹ E-mailové sdělení od paní Hany Stratilové z Odboru výstavby Úřadu městské části Praha 6 ze dne 31. srpna 2024.

⁴² VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-42, Činnost orgánů výzvědného zpravodajství za prvních 5 měsíců r. 1937 (bez datace), fol. 14–15.

⁴³ VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), fol. 37-153-4, Věc: Kurs pro pátrací důstojníky u hl. štábu (listopad 1937), fol. 1.

⁴⁴ Pro každé Výzvědné středisko se uvažovalo s 1 až 2 stanicemi pro úřední síť a 2 až 3 pro síť agenturní. Dále se řešilo množství technických věcí. Nedařilo se například vyřešit technickou otázkou přijímačů pro příslušníky zahraniční agenturní sítě. VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), fol. 37-153-4, Věc: Kurs pro pátrací důstojníky u hl. štábu (listopad 1937), fol. 3.

⁴⁵ VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), fol. 37-153-4, Věc: Kurs pro pátrací důstojníky u hl. štábu (listopad 1937), fol. 2 a 3.

⁴⁶ KOKOŠKA, Stanislav – MALÍŘ, Jaroslav. Organizace československého vojenského ofenzivního zpravodajství v letech 1934–1939 (II). In: *Historie a vojenství*, 1990, roč. 39, č. 1, s. 36–38.

⁴⁷ VS I jen do konce roku 1937 evidovalo spolu se svými podřízenými stupni celkem 501 osob ve zpravodajském zájmu (477 v Německu a 24 v Rakousku). Nutno ovšem podotknout, že se nejedná o zpravodajské činné osoby. Úspěšné jednání pak proběhlo v Německu se 120 osobami a v Rakousku pak se 16, tedy se slabou čtvrtinou všech osob zahrnutých VS I do zpravodajského zájmu. VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-28, Věc: Náborová akce – výkaz, (prosinec 1937), fol. 5.

Kopačky a zmíněného škpt. Tranty, nacházeli navíc štábní kapitáni Antonín Kukula a Karel Volevecký, kpt. Rudolf Poupě, který sem byl začátkem května 1938 přidělen jako posluchač Vysoké školy válečné, a pro kancelářskou činnost ještě šrtm. Josef Bernhäuser s rtm. Josefem Moučkem, jež navíc působil jako správce vojenského holubníku umístěného přímo v půdních prostorách konspirační vily. U pěti podřízených PAÚ⁴⁸ pak sloužilo dalších 14 osob, z toho 12 v důstojnických a dvě v rotmistrovských hodnostech.⁴⁹

*Karel Trost na poválečném snímku
(VÚA – VHA Praha)*

Ve stejné době APS I vedlo se svými podřízenými pracovišti celkem 151 agentů všech možných kategorií, přičemž do evidence Kopačkova ústředí patřilo 22 z nich.⁵⁰ Opětovně se jedná o počty nezahrnující příslušníky domácí mobilizační sítě. Současně si můžeme všimnout menšího početního propadu oproti dochovanému Kopačkova hlášení z prosince předchozího roku. Za tímto úbytkem bezesporu stály ztráty spojené s důsledky anšlusu Rakouska z března 1938.

Zakonspirované sídlo APS I v Šáreckém údolí bylo pro své umístění přímo v Praze využíváno také příslušníky 2. oddělení HŠ, jmenovitě samotným plukovníkem Františkem Moravcem i dalšími, nyní již poměrně známými, důstojníky z pátrací skupiny – kpt. Jaroslavem Tauerem, pplk. gšt. Oldřichem Tichým, škpt. Františkem Fryčem, či mjr. Bohumilem Dítětem. Ve vile také probíhaly schůzky s dnes již

legendárním a současně též značně kontroverzním spolupracovníkem československé rozvědky Paulem Thümmelem, neboli agentem A-54.⁵¹

⁴⁸ PAÚ s krycími názvy Toska v Hradci Králové, Antonín v Turnově, Teta v Lounech, Táňa v Plzni a Azev v Českých Budějovicích. VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-7, Seznam zpravodajských orgánů (nedatováno), fol. 1 a Tamtéž, sign. 37-153-15, Rozvaha potřeby personálu u pátracích středisek (bez datace), fol. 3.

⁴⁹ VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-7, Seznam zpravodajských orgánů (nedatováno), fol. 1 a Tamtéž, sb. Osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb., spis Václava Chmelíka č. 11653/67, Osvědčení ze dne 12. prosince 1967, bez fol. Počty příslušníků APS I souhlasí také s informací z blíže nedatovaného dokumentu pocházejícím někdy z období let 1938 až 1939, kde je na základě rozvahy potřeby personálu u pátracích středisek počet příslušníků VS I stanoven na jednoho důstojníka generálního štábu, čtyři důstojníky zbraní a dva rotmistry. Podřízené PAÚ měly podle této rozvahy disponovat dvanácti důstojníky a dvěma rotmistry. VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-15, Rozvaha potřeby personálu u pátracích středisek (bez datace), fol. 3.

⁵⁰ VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské zpravodajství I, k. 4, Jmenné seznamy agentů dne PAÚ (V.S. I) Vložka 1., bez fol. K 1. červenci 1938 pak APS I se svými podřízenými agenturními pracovišti evidovalo celkem 148 agentů všech kategorií. Uvedené počty opětovně patrně nezahrnují příslušníky domácí mobilizační sítě. VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské zpravodajství I, k. 4, Věc: Čtvrtletní agenturní zpráva k 1. červenci 1938, bez fol.

⁵¹ ABS Praha, f. Hlavní správa Vojenského kontrarozvědky (f. 302), sign. 302-1-467, Protokol s pplk. tank. Jaroslavem Tauerem ze dne 14. listopadu 1949, fol. 46 a Tamtéž, sign. 302-195-1, Úřední záznam s mjr. pěch. Bohumilem Dítětem ze dne 30. března 1946, fol. 24.

*Štátní kapitán Sylvestr Mířka
před službou pod pplk. Kopačkou působil
u čs. vojenského přidělnice ve Vídni
(ABS Praha)*

Agenturní pátrací střediska (a před tím též Výzvědná střediska) byla definována jako velké zpravodajské expozitury pracující pod přímým vlivem pátrací sekce P-1 výzvědné skupiny B 2. oddělení HŠ. Plukovník Moravec coby přednosta skupiny B i vedoucí činitelé uvedené sekce tak mohli vydávat rozkazy jak jednotlivým APS, tak přímo jejich předsunutým agenturním ústřednám.⁵² Aby se zamezilo kontaktování již zpravodajsky aktivní osoby z evidence jiného pracoviště, tak Kopačkovu APS s nadřízeným stupněm konzultovalo také všechny typy na zpravodajsky činné osoby ve svém zájmovém prostoru.⁵³

Václav Kopačka po válce uváděl, jak byly jeho PAÚ skutečně úkolovány jak samotným Moravcem, tak důstojníky z jeho skupiny. V mnoha případech šlo o požadavky týkající se příhraniční distribuce různých zásilek pro agenty podléhající zpravodajskému ústředí. Současně nás nepřekvapí, že 2. oddělení HŠ mimo to disponovalo klíčovou rozhodovací pravomocí v personální politice celého zpravodajského aparátu.⁵⁴

Agenturní pátrací ústředna proti Německu (APÚN)

Do fungování československého vojenského zpravodajství se bytostně promítly důsledky mnichovských událostí. Bývalý přednosta předsunuté agenturní ústředny VONAPO 20⁵⁵ Karel Paleček po válce vzpomínal na tehdejší chaotické období, kdy doslova „*rozkaz stíhal rozkaz, pokud se to někdy dalo vůbec rozkazy nazývat*“. Během krátké doby přišel navíc příkaz k zastavení činnosti proti Německu. Paleček taktéž uvedl, jak se při následném jednání u plukovníka Moravce rozhodlo o „splnění“ této direktivy, tak, že „*se zlikviduje všechno to slabé, prostřední a ponechají se nejlepší agenti*“.⁵⁶

Hned 17. října 1938 byly vedoucím důstojníkům APS I a II odeslány zvláštním kurýrem směrnic na úpravu činnosti proti Německu. Měly prozatímní charakter a podplukovníku Kopačkovi a Procházkovi ukládaly zastavit nábor nových agentů a přerušit neproduktivní, nespolehlivá, či komplikovaná spojení. Zpravodajci, u kterých hrozilo jakékoli zkompromi-

⁵² STRAKA, Agenturní síť, s. 53.

⁵³ VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské zpravodajství I, k. 4, Věc: Budování agent. sítě v zahraničí – dotaz (5. srpen 1937), bez fol.

⁵⁴ Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 2.

⁵⁵ Jednalo se o specializované československo-sovětské zpravodajské pracoviště pod vedením majora Karla Palečka. V letech 1936–1938 sídlilo ve vile v pražských Střešovicích. Více k problematice například: STRAKA, *Rekonstrukce*, s. 141–150.

⁵⁶ ABS Praha, f. Hlavní správa Vojenského kontrarozvědky (f. 302), sign. 302-57-2, Protokol s brig. gen. Karlem Palečkem ze dne 21. listopadu 1949, fol. 76.

tování, museli být na základě těchto směrnic vyřazeni z práce. Mimo to se ještě požadovalo vyvarovat se všech akcí, jež by si Německo mohlo vykládat jako nepřátelský akt.⁵⁷

Václav Kopačka dlouho po válce vzpomínal, jak byla jeho výzvědná skupina zredukována, a práce se tak značně ztížila. Pro představu můžeme uvést, že Kopačka na základě výše uvedených směrnic z APS I uvolnil osm důstojníků a dva rotmistry. Podle autentických dokumentů se jednalo o osoby známé německé zpravodajské službě.⁵⁸

Důsledky změněné situace se promítly taktéž do vlastní agentury. V prosinci 1938 Václav Kopačka nadřízeným hlásil, že k začátku měsíce ve stavu APS I eviduje pouhých 11 agentů, včetně již výše uvedených a ceněných rezidentů B-3121 Rudolfa Zahnera a D-14 Willyho Langeho.⁵⁹

Omezení zpravodajské činnosti proti Německu a změny v agenturní síti zapříčiněné odstoupením pohraničních území si vynutilo poslední reorganizaci ofenzivního zpravodajství. Určujícím se stal přenos hlavní aktivity na východ republiky. Stávající Kopačkov APS I a jeho předstunuté agenturní ústředny byly zrušeny. Procházkovo APS II zanechalo práce proti Německu a veškeré dokumenty související s touto agenturou odevzdalo nadřízeným orgánům. Následně se přesunulo z Brna do Žiliny a s pomocí dvou předstunutých ústředen zahájilo práci proti Polsku. Dřívější APS III v Banské Bystrici dostalo nové označení APS I a zaměřilo se proti Maďarsku. Dalším prvkem ve struktuře ofenzivního zpravodajství se ještě stalo tzv. Pátrací středisko pro Podkarpatskou Rus⁶⁰ s dislokací ve Svaljavě.⁶¹

Snaha zcela nerezignovat na činnost proti Německu se projevila ve vzniku doposud neznámého prvku zakonspirovaného řízení tajné agentury. Tzv. Agenturní pátrací ústředna proti Německu (APÚN) vznikla v prosinci 1938 tak říkajíc na „troskách“ pražského APS I a brněnského APS II. Zrod APÚN i velice krátkou dobu jeho fungování provázela řada specifik. V důsledku pomnichovského zákazu zpravodajské činnosti proti Německu nová ústředna vznikla bez vědomí nadřízených míst Hlavního štábu a MNO. Naprosté utajení před vojenskými a civilními orgány do budoucna současně znamenalo, že za jeho činnost nemohla žádná oficiální místa nést zodpovědnost.⁶²

Vědomí o existenci APÚN zůstalo omezeno pouze na plukovníka Moravce a jemu podřízenou výzvědnou sekci P-1, které APÚN přímo podléhal. Středisko již žádné předstunuté ústředny (PAÚ) neorganizovalo a veškerá tajná agentura se podle zachovalých dokumentů soustředila u přednosta, kterým se stal bývalý přednosta APS I podplukovník Kopačka.⁶³

⁵⁷ KOKOŠKA – MALÍŘ, Organizace, s. 40.

⁵⁸ VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), fol. 37-153-59, Věc: Tajná agentura – restrikce (říjen 1938), fol. 48 a Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 1.

⁵⁹ VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské zpravodajství I, k. 4, Seznam agentů APS I k 1. prosinci 1938, bez fol.

⁶⁰ Více k problematice například: VYHLÍDAL, Milan. Československé vojenské zpravodajství po mnichovských událostech roku 1938. Pátrací středisko pro Podkarpatskou Rus. In: *Securitas Imperii*, 2019, roč. 34, č. 1, s. 46–61.

⁶¹ STRAKA, *Rekonstrukce*, s. 38 a ABS Praha, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (f. 52), sign. 52-76-5, Zápis o výpovědi s Bohumilem Procházkou ze dne 30. listopadu 1954, fol. 171.

⁶² STRAKA, *Rekonstrukce*, s. 38 a ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-1, Československá zpravodajská služba v letech 1920–1945, fol. 45–46. Uvedený materiál informačně čerpá z: VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-47, fol. 52.

⁶³ ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-1, Československá zpravodajská služba v letech 1920–1945, fol. 45–46. Uvedený materiál informačně čerpá z: VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-47, fol. 52.

Novým úkolům plně odpovídala přísná kritéria pro výběr agentů. V úvahu přicházeli jen ti nejhodnotnější z bývalých středisek APS I a II. V souvislosti s tím byl okamžitě přerušen styk s agenty s omezenými možnostmi. Jednání s perspektivními důvěrníky pak musela předcházet podrobná příprava, na niž měly být projednány všechny detaily provádění úkolu se zřetelem na jejich bezpečnost. Úkoly musely být dávány tak, aby v případě jejich zatčení nebyl odhalen patrný původ v pátracím ústředí. K vyvolání dojmu ukončení činnosti proti Německu došlo navíc k přerušení styku pátracích orgánů s vojenskými velitelstvími i civilními bezpečnostními úřady. Současně Kopačkovi lidé změnili všechny krycí telefonní čísla a adresy. Veškerý nadbytečný materiál byl předán pátrací skupině B 2. oddělení HŠ.⁶⁴

Z okruhu zrušeného pražského střediska, případně jeho podřízených pracovišť, nepocházel pouze podplukovník Kopačka, ale rovněž další zpravodajští důstojníci nové špiónážní centrály, tedy štábní kapitáni Antonín Kukula, Sylvestr Mífka⁶⁵, který v letech 1933–1936 působil u čs. vojenského přidělence ve Vídni, Miloš Tranta, Karel Trost, Karel Tůma a Karel Volevecký a kapitáni Antonín Horník a Jaroslav Lindner. Spisovnu APÚN měl pak na starosti šrtm. Josef Bernhäuser s rtm. Josefem Moučkem.⁶⁶

Naděje, s nimiž bylo spojeno zřízení Agenturní pátrací ústředny proti Německu, se plnit nedařilo. Podplukovník Kopačka se s organizací nové koncepce zpravodajské činnosti proti nacistickému Německu seznámil až 14. prosince 1938. Se složitou přestavbou agenturních sítí si však měl s pouhými osmi důstojníky a dvěma rotmistry poradit sám. Důstojníci další činnost zahájili doslova na vlastní odpovědnost s tím, že v případě sebemenší komplikace „nelze očekávat, že se dostane někomu nějakého zastání od oficiálních úřadů“. V této věci Kopačka také plukovníku Moravcovi podepsal patřičné prohlášení.⁶⁷

Na papíře APÚN existovalo od 23. prosince 1938, ale problémy, které provázely jeho zrod, zůstávaly až do března následujícího roku nevyřešeny a bohužel nedovolovaly realizovat výzvědné operace na požadované úrovni.⁶⁸

Osudný březen 1939

První informace o plánované akci proti českým zemím získala československá rozvědka od francouzských partnerů 8. března 1939. Francouzi svoji informaci pak konkretizovali o tři dny později – mělo jednat o násilnou akci s realizací 14. nebo 15. března 1939. Souběžně s tím přicházely znepokojivé zprávy o dění v sousedním Německu také z vlastních zdrojů.⁶⁹

⁶⁴ ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-1, Československá zpravodajská služba v letech 1920–1945, fol. 45–46. Uvedený materiál informačně čerpá z: VÚA – VHA Praha, sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), sign. 37-153-47, fol. 52.

⁶⁵ Václav Kopačka ve svých krátkých poválečných vzpomínkách informaci o tom, že APÚN měl mít jistou pobočku v Brně, kde se nacházel právě škpt. Sylvestr Mífka. Uvedené pak potvrzuje Mífkovo sdělení v Dotazníku pro rotmistry a důstojníky, jež se nachází v jeho vojenském osobním spisu, kde uvádí: „Po reorganizaci čs. armády konal jsem tutéž [zpravodajskou – pozn. aut.] službu v Brně až do 14. března 1939.“ VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské osobní spisy, Vojenský osobní spis Sylvestra Mífky, nar. 1897, Dotazník pro důstojníky a rotmistry a Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 1

⁶⁶ KOKOŠKA – MALÍŘ, Organizace, s. 42 a STRAKA, Rekonstrukce, s. 37.

⁶⁷ VÚA – VHA Praha, f. Kárné výbory, k. 184, KV 1. stolice – Km8/46, Úřední záznam s pplk. gšt. Václavem Kopačkou z 26. července 1946, bez fol.

⁶⁸ KOKOŠKA – KOKOŠKA, *Spis*, s. 114–115.

⁶⁹ Tamtéž, s. 118.

Počátkem března se s naléhavou žádostí o schůzku československým zpravodajcům ozval také pověstný A-54. Na setkání z 11. března Moravcovým lidem ve vlastním zájmu nastínil poměrně konkrétně a pravdivě blízký osud okleštěného Československa.⁷⁰

Po celkem vlažné reakci na vzniklou situaci ze strany vrcholných představitelů se plukovník Moravec, coby zatímní přednosta 2. oddělení HŠ, rozhodl rázně jednat. Na scéně nadcházejících událostí ještě stačila vstoupit britská Secret Intelligence Service (SIS). Od února roku 1934 v Praze působil její zástupce mjr. Harold Gibson a právě ten Moravcovi tlumočil nabídku azylu ve Velké Británii pro něho a jím sestavený tým, a to vše s možností dále pracovat proti Německu.⁷¹ Přípravy k odletu probíhaly horečně po československé i britské linii. Došlo k vytřídění písemnosti, bez níž by byla další zpravodajská práce nemožná. V objemných balících se nacházela především evidence živé agenturní sítě čítající několik stovek individualit a samozřejmě naprosto nezbytná finanční hotovost.⁷²

Vzhledem k objemu písemného materiálu, určeného k odsunu, bylo s mjr. Gibsonem domluveno, že jeho část převezme do úschovy a následně zajistí jeho přepravu diplomatickou cestou do Velké Británie. Celý přesun písemností musel proběhnout za plného konspiračního krytí v Praze i cestou do Londýna. Na scénu se tak naposledy, ve velice krátké roli, dostává Kopačkově zakonspirované pracoviště v Šáreckém údolí.⁷³

Je potřebné se ještě zmínit o jistých diskutabilních prvcích celé akce. Předně o tom, že o nadcházejícím podniku nebyli informováni zbylí příslušníci 2. oddělení HŠ, a ani důstojníci z podřízených postů, včetně přednosta tak kompromitovaného pracoviště, jakým v té době bylo APÚN.

Podle všeho Václav Kopačka naposledy s plukovníkem Moravcem jednal v neděli 12. března, nebo alespoň takto to Kopačka uvedl, když se po válce přeshetřovaly okolnosti odchodu zpravodajské skupiny do zahraničí. Do budovy HŠ Moravcovi tehdy přinesl zprávy agenta D-14 (již zmíněný německý emigrant Willy Lange) o kumulaci německých jednotek v blízkosti nových státních hranic. Moravec si ji nechal opsat a následně Kopačku z časových důvodů odkázal na schůzku v úterý nebo ve středu. Václav Kopačka si přitom nemohl nevšimnout velice zvláštního ruchu v kancelářích pátrací sekce.⁷⁴

To bylo naposled, co přednosta APÚN s Moravcem mluvil. Ještě téhož dne v noci Kopačkovi do bytu volal štábní kapitán František Fryč a požádal ho, aby před domem čekal na vůz s nákladem určeným do vily v Šáreckém údolí. Tamější Kopačkova kancelář měla ale v tomto případě stěhovaným dokumentům posloužit pouze za přechodný úkryt.⁷⁵

V roce 1946 Kopačka ještě uvedl, jak byl hned v pondělí 13. března ve vile Ctiborka navštíven majorem Emilem Strankmüllerem, kterému v činnosti bezprostředně podléhal. Strankmüller tam tehdy nedojel sám. Spolu s ním si pro před tím dovezené balíky přijel ještě Kopačkovi neznámý muž. Oním cizincem bezesporu nebyl nikdo jiný, než major Gibson z britského vyslanectví. O plánovaném odletu tehdy nepadlo ani slovo, nicméně Kopačka dostal od Strankmüllera radu, aby zničil vše, včetně evidenčních listů agentů.⁷⁶

⁷⁰ KOKOŠKA – KOKOŠKA, *Spor*, s. 119–120.

⁷¹ STRAKA, Karel. *Významné osobnosti z dějin československého vojenského zpravodajství první poloviny 20. století. Deset historických profilů*. Praha: MO ČR – VHÚ Praha, 2020, s. 17.

⁷² Tamtéž, s. 20.

⁷³ KOKOŠKA – KOKOŠKA, *Spor*, s. 125–126 a STRAKA, *Významné osobnosti*, s. 20.

⁷⁴ VÚA – VHA Praha, f. Kárné výbory, k. 184, KV 1. stolice – Km8/46, Úřední záznam s pplk. gšt. Václavem Kopačkou z 26. července 1946, bez fol.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ VÚA – VHA Praha, f. Kárné výbory, k. 184, KV 1. stolice – Km8/46, Úřední záznam s pplk. gšt. Václavem Kopačkou z 26. července 1946, bez fol. a Úřední záznam s pplk. gšt. Emilem Strankmüllerem z 6. srpna 1946.

V podstatě shodně, i když s odstupem téměř tří dekad, Kopačka popsal uvedený souběh událostí také v dopise Františku Havlovi.⁷⁷ Poslední kapitola z dějin APÚN se začala psát bezprostředně po odletu Moravcových důstojníků do exilu. Události spojené s rozsáhlým ničením zpravodajského archivu v budově Hlavního štábu na Vítězném náměstí jsou již podrobně popsány, tak se můžeme zaměřit pouze na okolnosti likvidace materiálů z proveniencí APS I a APÚN nacházející se vile v Šareckém údolí.⁷⁸

Víme, že podplukovník Kopačka a stejně tak jeho kolegové, neměl o plánovaném odchodu Moravce do zahraničí žádné povědomí. Sám Moravec při vyšetřování svého případu v roce 1946 přiznal, že Kopačku o ničem neinformoval.⁷⁹ Podle jistých indicií se ale Kopačka musel domnívat, k čemu se s jistotou schyluje. Na základě doporučení majora Strankmüllera, který se chystal do Velké Británie spolu s Moravcem, se měl prozatím odhodlat k pálení méně důležitých dokumentů.⁸⁰

Dne 14. března odpoledne již bylo ve všem jasno. Po 16. hodině se Kopačka dověděl od plukovníka Havla, jehož narychlo jmenovali zatímním přednostou zpravodajského oddělení, o odletu zpravodajských důstojníků⁸¹. Teď konečně padl rozkaz k likvidaci všech spisů z Kopačkova archivu, včetně těch nejdůležitějších týkajících se například domácí mobilizační sítě.⁸²

V rekonstrukci uvedených událostí jsme v drtivě většině odkázáni na někdy protichůdné vzpomínky přímých aktérů. Podle Kopačky materiály mizely obdobným způsobem jako v pár kilometrů vzdálené budově hlavního štábu. Za pomoci přidělených důstojníků, správce Chmelíka a řidiče Dubského se papíry pálily jak v kamnech, tak na hranici v rozsáhlé zahradě. Za své vzal bohužel také vojenský holubník umístěný na půdě vily. K ránu 15. března se Kopačka s Chmelíkem a Dubským ještě sjednotili v tom, co případně hovořit před Gestapem. Kopačka pak dům opustil a již nikdy se do něj nevrátil. Chmelík s Dubským, kteří tu byli policejně hlášeni, pak Němci vystěhovali, a následně je také nakrátko zadržela německá tajná policie.⁸³

S tímto jsou ale ve značném rozporu vzpomínky jednoho z bývalých Kopačkových podřízených, škpt. Františka Fárka. Fárek, coby jeden z aktivních likvidátorů zpravodajského

⁷⁷ Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 2 a ABS Praha, f. Hlavní správa Vojenského kontrarozvědky (f. 302), sign. 302-74-1, Protokol s plk. gšt. v. v. Emilem Strankmüllerem ze dne 25. listopadu 1949, fol. 14.

⁷⁸ Více k problematice například: KOKOŠKA – KOKOŠKA, *Spor*, s. 123–130 a VYHLÍDAL, Milan. *Vojenští zpravodajci proti nacistické okupaci. Odbojová skupina Tři konšelé*. Praha: Academia, 2022, s. 21 – 29.

⁷⁹ VÚA – VHA Praha, f. Kárné výbory, k. 184, KV 1. stolice – Km8/46, Zápis o závěrečném projednání před odvolacím kárným výborem z 8. listopadu 1946, s. 10.

⁸⁰ ABS Praha, f. Hlavní správa Vojenského kontrarozvědky (f. 302), sign. 302-74-1, Protokol s plk. gšt. v. v. Emilem Strankmüllerem ze dne 25. listopadu 1949, fol. 14.

⁸¹ Moravcovu skupinu tvořili následující důstojníci uvedení včetně stavovské příslušnosti ke zbrani či službě: pplk. gšt. Oldřich Tichý, mjr. gšt. Emil Strankmüller, mjr. konc. Josef Bartík, mjr. pěch. Karel Paleček, mjr. jezd. Alois Frank, škpt. pěch. František Fryč, škpt. pěch. Vladimír Cigna, škpt. pěch. Václav Sláma, škpt. jezd. Josef Fořt a škpt. jezd. Jaroslav Tauer. Dvanáctý člen, mjr. pěch. Bohumil Dítě, odlet nestihl. Nedorazil totiž do Prahy včas ze své služební cesty na Slovensku. KREISINGER, *Brigádní generál*, s. 57 – 58.

⁸² Archiv Ing. Jiřího Havla, Události ve 2. oddělení hlav. štábu ve dnech 14. a 15. března r. 1939, s. 6 a Tamtéž, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 2.

⁸³ Archiv Ing. Jiřího Havla, Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla ze dne 31. května 1968, s. 2 a VÚA – VHA Praha, sb. Osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb., spis Václava Chmelíka č. 11653/67, Osvědčení ze dne 12. prosince 1967, bez fol. Gestapo zatkl Václava Chmelíka 6. září 1939. NA Praha, f. Zemský úřad Praha – Prezidium Zemského úřadu v Praze (f. 207), sign. 207-659-36, Chmelík Václav – zatčení Gestapem, fol. 1.

archivu v budově HŠ na Vítězném náměstí, vzpomínal, jak se jen několik hodin před příjezdem německých jednotek do Prahy na 2. oddělení HŠ doslova přihnal podplukovník Kopačka a do jedné z kanceláří pátrací skupiny nechal se slovy: „*Dělejte si s tím, co chcete, já už s tím nechci nic mít!*“, naskladnit materiály své ústředny.⁸⁴

Tak či onak, s jistotou můžeme potvrdit, že zpravodajský archiv z konspirační vily vzal za své, stejně jako ten ze zpravodajského ústředí. Do dnešních dnů jsou nám dostupné pouze písemnosti, jež si s sebou do exilu vzali zpravodajští důstojníci pod vedením plukovníka Františka Moravce.

Krátce po obsazení českých zemí a vzniku Protektorátu Čechy a Morava se prostory bývalého APÚN v Šareckém údolí dostaly do zájmu okupačních úřadů. Hned v květnu 1939 byl na žádost Gestapa vydán zákaz s nemovitostí jakkoli vlastnický manipulovat. Koncem srpna 1940 pak vila Ctiborka propadla, s účinností již od 16. března 1939, do majetku Německé říše.⁸⁵ Formální majitel vily Josef Fořt, který se od března 1939 nacházel spolu s plukovníkem Moravcem ve Velké Británii, byl totiž úředně zbaven protektorátní příslušnosti a jeho majetek, do nějž patřila taktéž uvedená nemovitost, úřady zabavily.⁸⁶

Závěrem

Českoslovenští zpravodajci šareckou vilu Ctiborka použili naposledy v březnových dnech roku 1939. Zničením posledních zpravodajských materiálů se uzavřela činnost nejen Agenturní pátrací ústředny proti Německu, ale i jejich předchůdců. Po okupaci českých zemí a vzniku Protektorátu se samotná budova konspiračního pracoviště v Šareckém údolí, stejně jako zpravodajští důstojníci, kteří nejen zde proti Hitlerovu Německu pracovali, stali předmětem nechtěného zájmu nacistické tajné policie.

Předložený text je prvním uceleným výstupem, který na případu Výzvědného střediska I a jeho nástupců, přiblížil vnitřní a vnější fungování těchto středisek ve struktuře výzvědného zpravodajství. Analýza dostupných archivních pramenů tak dovolila nejen personální rekonstrukci tohoto pracoviště včetně zohlednění funkčních zařazení u některých zde sloužících příslušníků i civilních zaměstnanců, ale například také umožnila rekonstrukci podřízené sestavy pohraničních agenturních ústředí.

⁸⁴ FÁREK, František. *Vzpomínky č. 4*. Praha: b. v., 1968, s. 4 (v držení autora). Do nezáviděníhodné situace se dostal také Kopačkův kolega podplukovník Bohumil Procházka u APS II v Žilině. Dne 14. března obdržel od 2. oddělení HŠ rozkaz k urychlenému přesunu do Zlína, kde měl se svými lidmi vyčkat dalších pokynů. Události ale nabraly rychlý spád. Za několik hodin začaly německé jednotky okupovat Ostravsko a následně i zbytek českých zemí. Aby toho nebylo málo, tak Slovensko vyhlásilo svoji nezávislost. Pod tíhou okolností Procházka vydal příkaz ke zničení celého archivu. Až 24. března se Procházka s přidělenými důstojníky dostal do Brna, aby koncem března u zatímního přednosty 2. oddělení HŠ mohl hlásit likvidaci svého pracoviště. ABS Praha, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (f. 52), sign. 52-76-5, Zápis o výpovědi s Bohumilem Procházkou ze dne 30. listopadu 1954, fol. 186–187 a 192.

⁸⁵ Katastrální úřad pro hlavní město Prahu (Katastrální pracoviště Praha), sb. Pozemkové knihy, knihovni vložka č. 180, bez fol. V roce 1946 se vila dostala do opětovného vlastnictví Josefa Fořta, nicméně MNO ji ke konspiračním účelům z logických důvodů již nevyužívalo. V červenci roku 1947 pak dům koupili manželé Václav a Marie Vaňkovi. Následujícího roku přešlo vlastnické právo na jejich syna Lumíra Vaňka. V roce 1952 ale nemovitost vyvlastnil stát a vila se dostala do opětovné správy MNO. V prosinci 1960 pak vlastnické právo přešlo na Obvodní podnik bytového hospodářství Prahy 6. Tamtéž a Tajná zpráva ministerstvu státní kontroly v Praze, sp. zn. 712-13.153-6-XI DrKo ze dne 4. února 1953. Za poskytnutí dokumentu děkuji paní Haně Stratilové z Odboru výstavby Úřadu městské části Praha 6.

⁸⁶ NA Praha, f. Fond národní obnovy 1945–1952, Sdělení Ústředního svazu peněžnictví pro Čechy a Moravu č. 7/1944, s. 13.

Z hlavního textu dále vyplývá určitá výjimečnost pražského pracoviště v celé struktuře těchto vyšších center výzvědné práce. Tuto mimořádnost určoval nejen prostor operačního působení, ale taktéž těsná provázanost s činností zpravodajského ústředí (tedy přímo s 2. oddělením HŠ MNO). Uvedené se mimo jiné projevovalo ještě v dalším specifiku, tedy ve vedení vlastního konspiračního pracoviště v pražském Šáreckém údolí. Stávající historiografie se okolnostmi nákupu a provozu této rozsáhlé nemovitosti doposud podrobněji nezabývala a čtenářům tak zde byly představeny vůbec poprvé.

Relativně nedávno odtajněné materiály dovolily taktéž kvantitativní zhodnocení obhospodařované agentury. Ta na základě zjištěných informací svého vrcholu dosáhla koncem roku 1937. Na jaře a v létě následujícího roku lze poté spatřovat jistý propad, který zapříčinil silící tlak nacistického Německa po anšlusu Rakouska. Do kvantitativní agenturní sítě se mimo to negativně promítaly jak ztráty dané zásahy nacistických bezpečnostních složek, jež se začaly vyznačovat velice nebezpečnou aktivitou, tak s tím spojené neúspěchy při náboru vhodných osob pro zpravodajskou činnost. Ke zcela razantnímu propadu v činnosti obhospodařované agentury došlo po mnichovských událostech a s tím spojeného zákazu zpravodajské činnosti proti Německu.

Vzhledem k faktu, že předmětem zkoumání se stalo jedno ze tří (čtyř) pracovišť svého druhu, je možné uvedený text současně brát jako určitou sondu do vlastní problematiky; sondu, která může do budoucna posloužit jako odrazový můstek pro další studium, například pro detailní analýzu problematiky kvality a významu zpravodajské sítě vedené proti nacistickému Německu. Je možné, že další výzkum, na jednu stranu rozsáhlé, na druhou stranu poměrně neucelené pramenné základny, s určitou mírou pravděpodobnosti umožní korekci či doplnění některých zde publikovaných závěrů.

M. VYHLÍDAL: NACHRICHTENZENTRALE I PRAG UND IHRE NACHFOLGER (1936 – 1939). EIN BEITRAG ZUM FUNKTIONIEREN DES TSCHECHOSLOWAKISCHEN MILITÄRISCHEN NACHRICHTENDIENSTES VOR DEM ZWEITEN WELTKRIEG

Das Ziel des vorliegenden Artikels ist es, die Problematik der sogenannten Nachrichtenzentralen (Agenturfahndungszentralen) als wichtige Stützpunkte der Aufklärungsarbeit des tschechoslowakischen militärischen Nachrichtendienstes gegenüber den Nachbarstaaten darzustellen. Konkret befasst sich der Artikel mit dem Hintergrund der Tätigkeit der Nachrichtenzentrale I (tschechisch: *Výzvědné středisko I*, später Agenturfahndungszentrale I [tschechisch: *Agenturní pátrací středisko I*], nach der Reorganisation des tschechoslowakischen Nachrichtendienstes im Herbst 1938 dann Agenturfahndungszentralstelle gegen Deutschland [tschechisch: *Agenturní pátrací ústředna proti Německu*]), die aufgrund ihres festgelegten Interessengebiets – dem nationalsozialistischen Deutschland und Teilen des österreichischen Territoriums – zu den Schlüsselstellen der nachrichtendienstlichen Aufklärungstätigkeit in den 1930er Jahren gehörte und daher den höchsten Anforderungen ausgesetzt war.

Der Artikel gewährt interessierten Lesern einen Einblick in die Organisation dieser Arbeitsstelle, einschließlich ihrer untergeordneten Stellen, die im tschechoslowakischen Grenzgebiet tätig waren (sogenannte Vorgeschobene Agenturzentralstellen, tschechisch: *Předsunuté agenturní ústředny*). Darüber hinaus liefert der Text bislang unveröffentlichte Informationen zur Tätigkeit eines besonderen konspirativen Standortes in Prag (Sitz der Nachrichtenzentrale I), über die personelle Zusammensetzung sowie teilweise auch über technische und agenturbezogene Aspekte, die eng mit der Tätigkeit der Nachrichtenzentralen verknüpft waren.

Der vorliegende Text basiert vor allem auf der Analyse primärer Quellen – authentischer Dokumente, die im Militärischen Zentralarchiv – Militärhistorisches Archiv Prag (z. B. die Sammlungen der Kommandantur des militärischen Nachrichtendienstes und des Militärischen Nachrichtenwesens I), im Archiv der Sicherheitskräfte in Prag (z. B. die Bestände der Hauptverwaltung der militärischen Abwehr und der Nachrichtenkarten, bearbeitet vom Studieninstitut des Innenministeriums) sowie im Nationalarchiv in Prag (z. B. der Bestand der Polizeidirektion Prag – Allgemeine Registratur und das Einwohnerregister) aufbewahrt werden. Der Autor nutzt darüber hinaus Fachartikel zum Thema des tschechoslowakischen militärischen Nachrichtendienstes, unter anderem die Arbeiten des Historikers Karel Straka vom Militärhistorischen Institut in Prag.

Zoznam použitých prameňov/ List of references and literature

Primárne zdroje/ Primary sources

Archívy a archívne pramene/Archives and archives sources

ABS Praha

f. Hlavní správa Vojenského kontrarozvědky (f. 302)

f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z),

f. tzv. svazkové agendy

f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (f. 52)

Archiv Ing. Jiřího Havla

Události ve 2. oddělení hlav. štábu ve dnech 14. a 15. března r. 1939

Zpráva Václava Kopačky pro Františka Havla

Katastrální úřad pro hlavní město Prahu (Katastrální pracoviště Praha)

sb. Listiny

sb. Pozemkové knihy

NA Praha

f. Fond národní obnovy 1945–1952

f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva

f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940

f. Zemský úřad Praha – Prezídium Zemského úřadu v Praze (f. 207)

VÚA – VHA Praha

f. Kárné výbory

sb. Kvalifikační listiny

sb. Osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb.

sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37)

sb. Vojenské osobní spisy

sb. Vojenské zpravodajství I

Sekundárne zdroje/Secondary sources

Monografie a zborníky ako celok/Monographs

KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav. *Spor o agenta A-54*. Praha: Naše vojsko, 1994. 348 s. ISBN 80-206-0437-5.

KREISINGER, Pavel. *Brigádní generál Josef Bartík. Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2011. 187 s. ISBN 978-80-87211-55-7.

STRAKA, Karel. *Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933–1939. Zpravodajské ústředí*. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2017. 423 s. ISBN 978-80-7278-709-8.

STRAKA, Karel. *Významné osobnosti z dějin československého vojenského zpravodajství první poloviny 20. století. Deset historických profilů*. Praha: MO ČR – VHÚ Praha, 2020, 95 s. ISBN 978-80-7278-812-5.

VYHLÍDAL, Milan. *Vojenští zpravodajci proti nacistické okupaci. Odbojová skupina Tři konšelé*. Praha: Academia, 2022, 336 s. ISBN 978-80-200-3274-4.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách/ Articles in Journals, Chapters in Monographs

KOKOŠKA – MALÍŘ, Jaroslav. Organizace československého vojenského ofenzivního zpravodajství v letech 1934–1939 (II). In *Historie a vojenství*, 1990, č. 1, s. 34–48. ISSN 0018-2583.

STRAKA, Karel. Agenturní síť čs. armády v Čechách a v Německu (1934–1938). In *Historie a vojenství*, 2012, č. 4, s. 46–66. ISSN 0018-2583.

VYHLÍDAL, Milan. Československé vojenské zpravodajství po mnichovských událostech roku 1938. Pátrací středisko pro Podkarpatskou Rus. In *Securitas Imperii*, 2019, 34 (1), s. 46–61. ISSN 1804-1612.

VYHLÍDAL, Milan. Zpravodajská tipařská akce Franze Dobianera. Příklad práce československé rozvědky před 2. světovou válkou. In *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada společenských věd*, 2018, 32 (2), s. 76–83. ISSN 1211-6068.

Pamäti a nevydané rukopisy/Memoirs and manuscripts

FÁREK, František. *Řízené rozhovory*. Praha: b. v., 1968.

FÁREK, František. *Vzpomínky č. 4*. Praha: b. v., 1968.

FÁREK, František. *Z historie zpravodajské služby*. Praha: b. v., 1968.

Internetové zdroje/Internet sources

<https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/totenbuch/recherche/person/zahner-rudolf>
[citováno dne 7. října 2024]

<https://www.sarecke-udoli.cz/vypraveni-p-josefa-pavly-2/> [citováno dne 1. října 2024]

O autorovi/ About the author

PhDr. Milan Vyhlídal, Ph.D.

Univerzita obrany, Kounicova 44, 662 10 Brno Česká republika

e-mail: Vyhlidal.Milan@seznam.cz

<https://orcid.org/0000-0002-8799-732X>